

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019

www.sosyalarastirmalar.com

Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019

www.sosyalarastirmalar.com

Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3580>

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ SONU VE 27 MAYIS DARBE REJİMİ KARŞISINDA MEKTEBİ MÜLKİYE*

THE END OF DEMOCRATIC PARTY RULE AND MEKTEB-I MULKIYE IN THE FACE OF COUP REGIME OF MAY 27

Resul BABAĞLU*

Öz

Mekteb-i Mülkiye, kurulduğu tarih olan 1859'dan itibaren idari modernleşme ajandasının önemli bir paydaşı olmuştur. İdari reform hareketinin Kıta Avrupa'sında ivme kazandığı XIX. y.y.'da Osmanlı Devleti'nde de mülki idarede köklü reformlara girilmiştir. Devlet yönetiminde girilen reformların uygulamaya geçirilmesi noktasında ihtiyaç duyulan donanımlı bürokratların yetiştirilmesi görevi yüklenen Mekteb-i Mülkiye, bu işlevini Cumhuriyet'in ilanından sonra da sürdürmüştür. Son dönem Osmanlı reform ajandasına damgasını vuran merkezî devlet anlayışının Cumhuriyet'e de intikal ettiği düşünüldüğünde, Mülkiye Mektebi'ne atfedilen önemin artarak devam ettiği görülecektir. Cumhuriyet döneminin önemli bürokrat ve politikacılarının yetiştiği bir okul olması ve uzun bir dönem boyunca Türkiye'de bilimsel birikimin merkezini oluşturması Mülkiye Mektebi'ne şahsına münhasır bir kimlik yüklemektedir. Bu çalışmada, Demokrat Parti'nin son iktidar yıllarında ortaya çıkan çatışmalı siyasal ortam ve 27 Mayıs darbesinden sonra siyaset ve idarenin yeniden tanzim edildiği süreçte Mülkiye Mektebi'nin oynadığı role ilişkin bazı bulgulara yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin modernleşme döneminden itibaren siyasal ve idari alanda üstlendiği etkin rolü Cumhuriyet döneminde de devam ettiren Mülkiye Mektebi, 27 Mayıs Darbesi sürecinde iktidar değişimi, normalleşme ve yeni anayasanın düzenlenmesi aşamasında önemli aktörlerden biri olarak temayüz etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekteb-i Mülkiye, Demokrat Parti, Öğrenci, 27 Mayıs darbesi, Anayasa.

Abstract

Since its establishment in 1859, Mekteb-i Mülkiye has been an important stakeholder of the administrative modernization agenda. In the 19th century, when the administrative reform movement gained momentum in Continental Europe, radical reforms were initiated in the civil administration in the Ottoman Empire. Mekteb-i Mülkiye, who was assigned to train the necessary bureaucrats to implement the reforms undertaken in the state administration, continued this function even after the proclamation of the Republic. Considering that the centralist conception of the state which left its mark on the recent Ottoman reform agenda was transferred to the Republic, the importance attributed to Mekteb-i Mülkiye will continue to increase. Mekteb-i Mülkiye's being a school of growing up important bureaucrats and politicians of the Republican era and creating a center of scientific knowledge over a long period in Turkey, assigns an individual identity to it. In this study, the conflicting political environment that emerged in the last years of the Democratic Party and some findings related to the role of Mekteb-i Mülkiye in the process of reorganization of politics and administration after the coup of May 27 are given. Having continued the active role of the Ottoman Empire in the political and administrative spheres since the modernization period, Mekteb-i Mülkiye continued to be one of the important actors in the process of power change, normalization and the regulation of the new constitution.

Keywords: Mekteb-i Mülkiye, Democratic Party, Student, May 27 coup, Constitution.

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde 2017 yılında tamamlanmış olan *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Mekteb-i Mülkiye (1859-1960)* başlıklı doktora tezinden türetilmiştir. 12 Şubat 1859 tarihinde kurulan Mekteb-i Mülkiye, 4 Aralık 1877 tarihinde II. Abdülhamid tarafından yeniden tesis edilerek gerçek anlamda bir yüksekokul hüviyetini kazanmıştır. İmparatorluk dönemi boyunca çeşitli şekillerde adlandırılan Mekteb-i Mülkiye, Cumhuriyet döneminde de günümüzdeki adını elde edene kadar farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Dolayısıyla, 1859'da kurulunca Atik Mekteb-i Mülkiye, II. Abdülhamid döneminde Padişahın himayesine girince Mekteb-i Mülkiye-i Şahane, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Siyasal Bilgiler Okulu, Siyasi İlimler Okulu, Siyasal Bilgiler Okulu ve Ankara Üniversitesi'ne bağlandıktan sonra da Siyasal Bilgiler Fakültesi adını alan bu okulun, çalışmamızda toplumsal hafızada yer ettiği biçimiyle *Mekteb-i Mülkiye/Mülkiye Mektebi* olarak isimlendirilmesi tercih edilmiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-Posta: babaogluresul@hotmail.com

GİRİŞ

Türkiye’de çok partili dönem olarak bilinen ve siyasal partiler arasında yoğun bir iktidar mücadelesinin yaşandığı 1950’li yıllar, siyaset ve idare mekanizmasının yeni bir biçim kazanmaya başladığı, dışa açılma ve liberalleşme ile ifade edilebilecek çok yönlü bir değişimi beraberinde getirmiştir. Siyasetin kurumsallaşmaya başladığı bu dönemde, artan nüfus ve büyüyen kentler ile birlikte Türkiye’de toplumun geniş kesimleri iktidara etki etme ve siyasallaşma konusunda kayda değer bir görünürlük kazanmıştır. Bu durum özellikle 1957 seçimleri sonrasında iktidar ve muhalefet partileri arasında giderek bozulan ilişkilerin yol açtığı siyasal ortamda açık bir şekilde gözlenmiştir. Muhalefet partilerinin güç birliği arayışları ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin 14. Kurultayı’nda kabul edilen *İlk Hedefler Beyannamesi* karşısında iktidardaki Demokrat Parti, *Vatan Cephesi* adı altında partilileri bir araya getirmek suretiyle muhalefet karşısındaki konumunu sağlamlaştırmaya çalışmıştır (Eroğul, 2013). Vatan Cephesi’nin kurulmasıyla iktidar-muhalefet ilişkileri yeni bir boyut kazanmış ve Vatan Cephesi’ne üye olan vatandaşların adlarının her gün radyodan okunduğu bu süreç toplumdaki kamplaşmayı iyice körüklemiştir (Unat K. , 2012; Uyar, 2012). Belirtmek gerekir ki, 1957 seçimlerinden sonra muhalefetin DP’ye karşı başlattığı sert muhalefet iktidarı etkili önlemler almaya sevk etmiştir. İktidar çevreleri, CHP’nin başını çektiği yoğun muhalefet atağını devrimci faaliyetler şeklinde değerlendirerek bir terör taktiğiyle karşı karşıya olduğunu iddia etmiştir (Son Posta, 30 Kasım 1957; Zafer, 20 Mayıs 1958; Havadis, 6 Ağustos 1958; Zafer, 22 Eylül 1960).¹

Siyasi iklimin büsbütün gerginleştiği bu ortamda Uşak, Çanakkale ve Kayseri’de meydana gelen tatsız olaylar sonucunda iktidar ve muhalefet arasındaki karşılıklı suçlamalar artış göstermiştir (Albayrak, 2004, s. 526; Harris, 1970). Muhalefetin şiddetli eleştirileri karşısında DP’nin aldığı önlemlerden biri olarak *Tahkikat Komisyonu*’nun kurulması, muhalefet cephesinden bakıldığında, tek parti diktatörlüğüne gidildiği yönündeki kaygıları arttırmıştır (Demirel, 2012, s. 323). Gelişen olayların tartışıldığı TBMM’de benzer bir tablo ortaya çıkmış ve son olarak İsmet İnönü’nün meclisten çıkarılmayla cezalandırılması, İstanbul ve Ankara’daki öğrencilerin sıkıyönetim ilanı ile sonuçlanacak protesto gösterileri düzenlemelerine yol açmıştır (Bulut, 2009, s. 137).

1. Yeni Dönemde Mekteb-i Mülkiye’nin Rolü

27 Mayıs 1960 tarihinde ordunun yönetime el koymasıyla sivil siyasetin yerini askeri idarenin alması esasen, çok yönlü bir sorunlar yumağının sonucuydu (Aydemir, 1999, s. 140-190). Türkiye’de geçmişten devralınan siyasal kültür ve çeşitli yapısal bozukluklar, iktidar ve muhalefet partileri arasındaki diyalogu güçleştirdiği gibi çeşitli toplumsal grupların siyaset kurumuyla sorunlu bir siyasal iletişim geliştirmelerine zemin hazırlamıştır (Reyhan, 1996). 1950’li yıllar açısından düşünüldüğünde, siyasal kültüre ve toplumsal dinamizme katkı yapan en işlevsel kurum üniversitelerdi. Bu nedenle, Türkiye’de iç siyasetin canlanmaya başladığı II. Dünya Savaşı’ndan hemen sonra üniversite çevresini oluşturan entelektüeller ile iktidar arasında zıtlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. 1948 yılında Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesindeki tasfiyeler bu konunun en açık örneğini oluşturmaktadır (Berkes, 2011, s. 375-437). 1946 yılında üniversitelere özerklik sağlayan yasal düzenlemeden sonra üniversite hocalarına karşı girişilen uygulamalar demokrasiye geçiş yıllarının ruhuna uygun düşmeyen, siyasal iktidarların entelektüel gruba temkinli yaklaşımlarının ilk, ancak son olmayan örneğini teşkil etmiştir (Arslan, 2002). DP iktidarının özellikle çeşitli yapısal sorunların uç vermeye başladığı 1953 yılından sonra, muhalif çevrelerin başını üniversite hocaları çekmiştir. Bu dönemde DP’li siyasetçiler üniversitenin siyasetten uzak durması gerektiğini savunurken, Turhan Feyzioğlu, Tarık Zafer Tunaya ve Sıddık Sami Onar gibi tanınmış hocalar, üniversitelerin hayatla iç içe olduğu ve sosyal bilimlerde uzmanlaşan hocaların siyasetle içli dışlı olmasının doğallığından dem vurmuşlardır (Arslan, 2002, s. 78).

DP ile üniversiteler arasındaki gerçek bölünme, 1950’li yılların başlarında çıkarılan bazı yasalardan sonra gerçekleşmiştir. Bu düzenlemeler kapsamında çıkarılan 6185 (Resmi Gazete, S. 8469, 22 Temmuz 1953) sayılı kanun değişikliğiyle öğretim üyelerinin meslekten çıkarılmaları kolaylaştırılmış, 6422 (Resmi Gazete, S. 12973, 25 Haziran 1954) sayılı yasayla 25 yılını dolduran öğretim üyelerine zorunlu emeklilik getirilmiş ve 6435 (Resmi Gazete, 8749, 08 Temmuz 1954) sayılı yasayla da üniversite hocalarının bakanlık emrine alınmaları ile ilgili madde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemelerle yasal alt yapısı hazırlanan birtakım icraatlara girişilmiştir. 1954 yılında Bülent Nuri Esen, DP’yi eleştirdiği için 6435 sayılı kanun uyarınca görevinden alınmış, 1 Eylül 1955 te Osman Okyar, Forum’da yazdığı “*Amerikan Yardımlarının Bir Limiti Olmalı*” başlıklı yazısından ve daha önce de değinildiği gibi 1956-1957 akademik

¹ 1958 yılında Irak’ta General Kasım’ı deviren askeri darbenin bu döneme denk gelmesi Türkiye’de de darbe söylentilerini gündeme getirmiş ve iktidar çevrelerinin evhama kapılmalarına yol açmıştır. Bkz. George S. Harris, “*The Causes of the 1960 Revolution in Turkey*”, *MEJ*, Vol.24, No.4, (Autumn 1970), s.447.

açılış töreninde yapmış olduğu konuşmadan dolayı Turhan Feyzioğlu görevden uzaklaştırılmıştır. Öte yandan Yalçın Küçük'ün hak etmiş olduğu profesörlük payesinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir türlü verilmeyişinin nedeni de, eşinin Forum dergisinin imtiyaz sahibi olması şeklinde yorumlanmıştır (Weiker, 1962, s. 282; Eroğul, 2003, s. 193). Görüldüğü üzere, 1960'a gelindiğinde DP iktidarı ile Siyasal Bilgiler Fakültesi arasında son derece bunalımlı denilebilecek bir ilişki gelişmiştir. Hatta düşünce düzeyinde olsa da, iktidarın Siyasal Bilgiler Fakültesini yüksekokula dönüştürme, hatta Konya'ya taşıma planları yapmış olması bu konuda bir fikir vermeye yetmektedir (Baskıcı, 2009, s. 17-28).

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından 1946'ya kadar üniversite öğrencilerinin siyasi konularda seslerini yükseltmelerine rastlanmazken (Roos, Noralou P. Roos, & Garry R. Field, 1968, s. 188) tek parti döneminin sonundan itibaren öğrenci hareketlerinde bir canlanma görülmüştür (Ertan, 1995, s. 140; Unat N. A., 1963). Ankara ve İstanbul'daki öğrenci gruplarının Demokrat Parti iktidarının uygulamalarına karşı gelişen siyasal muhalefete katılmaları sözü edilen dönemde uluslararası çapta gelişen öğrenci hareketlerinden bağımsız düşünülemez. Zira Japonya ve Endonezya'da hükümetleri radikal kararlar almaya zorlayan üniversite öğrencileri, 1960'ların etkin politik öznelere olmuşlardır (Roucek, 1967, s. 115). Türkiye'de bu dönemde öğrencileri harekete geçiren temel saik, 1958 yılında üniversite öğrencilerinin tutumlarını ölçen bir araştırmanın da ortaya koymuş olduğu üzere, iç siyasal gelişmelerle ilgilenme oranının azımsanmayacak bir düzeyde oluşudur (Hyman, Payaslıoğlu, & Frey, 1958, s. 283). Öte yandan özellikle Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin milliyetçi bir çizgide olmaları dönemin öğrenci gruplarına egemen olan sağ duruştan kaynaklanmaktaydı.² Tunçay'ın da işaret ettiği gibi, Mülkiyeli öğrencilerin Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesini basarak Dekan Aziz Kansu'yu istifaya zorlamaları bu duruma örnek olarak verilebilir.³

Siyasetçilerin üniversite gençliğiyle kurdukları ilişki çoğu zaman konjonktürel bir zeminde ilerlemiştir. Toplumsal bir baskı grubu olarak üniversite gençliğinin politikacılar üzerindeki etkisi bilindiğinden, iktidar ya da muhalefet pozisyonunda bulunan siyasi partilerin bu gruba karşı geliştirdikleri tutumda farklılıklar gözlenmesi doğal bir durumdur. CHP'nin henüz iktidarını kaybetmediği 1950 seçimleri öncesinde, İsmet İnönü Taksim'deki seçim mitinginde yapmış olduğu konuşmada gençliğin siyasete alet olmasına karşı olduğunu belirtirken⁴ DP'li siyasetçiler ise bu konudaki sessizliklerini 27 Mayıs öncesinde ortaya çıkan öğrenci olaylarına kadar korumuşlardır (Szyliowicz, 1970, s. 159).

1950'lerin ortalarından itibaren iktidar ve muhalefet arasındaki siyasi tansiyonun yükselmesi üniversite gençliğini de harekete geçirmiştir. Turhan Feyzioğlu'nun bakanlık emrine alınmasından sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri dersleri boykot etmişler ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a iletmek üzere 221 imza toplamışlardır. Bu olay iktidar ile üniversite gençliği arasındaki ilişkinin kırılmasında bir dönüm noktasıydı (Alkan, 2009). Siyasi iklimin giderek sertleşmeye başladığı bu yıllarda üniversite gençliğinin de DP iktidarına yaklaşımında tepkili bir hava hâkim olmuştur. Szyliowicz'in belirttiğine göre; ekonomik ortamın kötüleşmesiyle sabit maaşlı grupların gelirlerinde ve yaşam standartlarındaki düşüş, mezun olduktan sonra kamu hizmetinde görev alacak olan Mülkiyeli öğrencilerin tepkisini besleyen olgulardan biriydi (Szyliowicz, 1972, s. 48).

Daha önce de bahsedildiği gibi TBMM'de Tahkikat Komisyonu'nun kurulması ile ilgili kanunun görüşülmesinden sonra 28 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesi öğrencileri Beyazıt Meydanı'nda gösteri düzenlemişlerdir. Polisin müdahalesi esnasında Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar ve Dekan Vekili Profesör Sulhi Dönmezer'in tartaklanması olayların daha da büyümesine yol açmıştır (Weiker, 1968, s. 8-10). Protestocuların dağıtılması esnasında ateşli silahlar kullanılması ve bir öğrencinin ölmesi üzerine Ankara ve İstanbul için sıkıyönetim kararı alınmıştır (Akgün, 2009, s. 89; Yalman, 1970, s. 351; Aydemir, 2014, s. 367). 28 Nisan günü gerçekleşen olaylar ile 27 Mayıs Darbesi arasındaki süreçte çeşitli hadiseler yaşanmıştır.

² II. Dünya Savaşı yıllarında Avrupa'da giderek yükselen milliyetçilik cereyanı ve faşist düşüncenin Türkiye üzerindeki kaçınılmaz etkileri, üniversite öğrencilerinin siyasal yönelimlerini belirleyen önemli unsurlardan biridir. 1939 yılının Şubat ayında Siyasal Bilgiler Fakültesinden 40 öğrencinin davet üzerine Nazi Almanyası'na düzenledikleri gezi bu kapsamda değerlendirilmelidir. Cemil Koçak, *Türk-Alman İlişkileri (1923-1939) İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Siyasal, Kültürel, Askeri ve Ekonomik İlişkiler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s.182.

³ Tunçay, Siyasal Bilgiler Fakültesindeki milliyetçi havanın Turhan Feyzioğlu ve Bedri Gürsoy'un Fakültede görev almalarıyla kaybolmaya başladığını zikretmektedir. Okay Bensoy, "Mülkiye Tarihi Türkiye Tarihidir: Mete Tunçay'la söyleşi", https://www.academia.edu/1123411/Mete_Tun%C3%A7ayla_S%C3%B6yle%C5%9Fi_M%C3%BCkiye_Tarihi dir Erişim: 12.11.2016. Ayrıca bkz. M. Şevket Doğan, *Mülkiye Anıları, Birlik Matbaası*, Ankara, 2003, s.20.

⁴ İnönü, konuşmasında şu sözleri ifade etmiştir: "Masum üniversite talebesinin büyük kütlesi içine girmek fırsatını bulmuş olan politikacılar, üniversite talebesi adına memlekette ehemmiyetli bir mesele ortaya çıkarmışlardır. Biz, seçimden sonra bu meseleyi ciddiyetle ele alacağız. Muhtelif üniversitelerimizde ve muhtelif vesilelerle, 4 seneden beri vukua gelen elemli ve hüznümlü hâdiseleri zikretmiyeceğim. Fakat haber veriyim ki, aile babalarının göz nuru ve memleketin istikbali ve dayanıcı olan gençlerimizin içinden, ufak bir kısmının olsun, tahrik politikacılarının insafsızlığına kurban olmasına kayıtsız kalmıyacağız." İlhan Turan, *İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri 1944-1950*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2003, s.259.

Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Sabah ve Dünya gazetelerinin çeşitli bahanelerle kapatılmaları gibi girişimler, iktidarın gelişmeler karşısında sert bir tutum benimsediğini göstermiştir. Bu gelişmelerin yaşandığı sırada, İstanbul'daki olayların hemen ertesi günü Ankara'da Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülteleri öğrencileri büyük çaplı protesto eylemlerini başlatmışlardır (Başar, 2007, s. 599; Ahmad & Ahmad, 1976, s. 209; BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-29). İlk olarak Hukuk Fakültesinde başlayıp daha sonra da SBF öğrencilerinin dâhil olduğu protesto gösterisi, Sıkıyönetim Komutanı Namık Argüç'ün komuta ettiği askerler ve atlı polis birliklerinin devreye girmesiyle hükümet karşıtı sloganların atıldığı bir eyleme dönüşmüştür (Öymen, 2013, s. 682). Eylemci öğrencilerin güvenlik birimlerinin ihtarlarına rağmen dağılmayıp Fakültenin içinde barikatlar kurmaları üzerine Sıkıyönetim Komutanı Namık Argüç emrindeki askerlere güç kullanma emri vermiştir. Birçok öğrencinin gözaltına alınma esnasında yaralandığı bu olayın en önemli tarafı askerlerin piyade tüfekleriyle SBF binasına doğru ateş etmeleriydi (Şahinkaya, 2010, s. 105; Öymen, 2013, s. 682-685; Yavuz, s. 82-86; Burçak, 1998, s. 642-644; Gevgili, 1987, s. 147). SBF'deki olaylar esnasında gözaltına alınıp Sıkıyönetim Komutanlığı'na götürülen öğrenciler, ifadelerinde İstanbul'daki gösteriler sırasında arkadaşlarının (Turan Emeksiz) öldürülmesini protesto etmek için toplandıklarını, Namık Argüç'ün konuşması üzerine de slogan atmaya başladıklarını aktarmışlardır (BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-15.). Askerlerin müdahalesiyle birlikte bazı öğrencilerin yaralandıkları ve ambulanslarla hastanelere götürüldükleri ifadelerle yansıyan ayrıntılar arasında yer almıştır (BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-4.). İfade veren öğrencilerin hemen hemen tamamının üzerinde durdukları en çarpıcı ayrıntı Sıkıyönetim Komutanı Namık Argüç'ün küfür içerikli uyarılarıyla öğrencileri kışkırttığı şeklinde olmuştur (BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-11; BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-29). Olaylar esnasında görevli olan itfaiye erleri, ifadelerinde SBF'li öğrencilerin itfaiye hortumlarını keserek, zaman zaman polis ve askerlere taşla karşılık verdiklerini belirtmişlerdir (BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-22.).

İstanbul ve Ankara'da başlayan öğrenci eylemlerinde hocaların yönlendirici bir rol oynadığı konusunda yaygın bir görüş hâkimdir. Weiker'a göre, Nisan ayındaki olaylarda hocalar, öğrencilere moral destek vermişlerdir.⁵ Ayrıca olayların başlamasından bir süre önce derslerde genellikle özgürlük ve anayasa hukuku üzerine konferanslar verilmiştir (Szyliowicz, 1972, s. 49; Weiker, 1968, s. 15; Weiker, 1962, s. 284). Sıkıyönetim Mahkemesi'nde ifade veren Hukuk Fakültesi hocalarından Profesör Akif Erginay, olayların yaşandığı gün Coşkun Üçok ve SBF Dekanı Fehmi Yavuz gibi hocaların öğrenciler ile güvenlik güçleri arasındaki tansiyonu düşürmeye çalıştıklarını aktarmıştır (BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-30; BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-44).

12 Mayıs 1960 günü toplanan Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörler Kurulu'nda alınan karar gereğince, olayların yaşandığı gün polisin açtığı ateş sonucunda okulun büyük bir hasara uğradığı belirtilmiş ve bu olay protesto edilerek karar üniversite senatosuna sunulmuştur (BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-1; AÜSBFDA, Profesörler Kurulu Toplantısı, Nu:227).

DP idaresinin askeri müdahaleyle sona ermesi, gençler, üniversite çevreleri ve aydınlar tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Alpaslan Işıklı, yeni dönemi şu sözlerle ifade etmiştir: "27 Mayıs'ı izleyen günlerde gençliğin itibarı, belki ancak Atatürk döneminde olduğu kadar yükseklerdeydi. Ülkeyi yönetenlerle, ihtilalin önde gelen komutanlarıyla rahatça konuşup görüşlerimizi aktarabilirdik." (Işıklı, 2006, s. 35) Işıklı'nın tarif ettiği bu memnuniyet, üniversitelerden 147 hocaların uzaklaştırılmasıyla yerini kısa süreli bir hayal kırıklığına bırakmıştır (Weiker, 1962, s. 284). Kayal'ın bir çelişki olarak vurguladığı (Kayalı, 2012, s. 64) ve yakın tarihte 147'ler olarak anılan bu grubun üyeleri Milli Birlik Komitesi tarafından gerekçe gösterilmeden görevlerinden uzaklaştırılmışlardır. Bu olayı 1980 Darbesi'nin bir uygulaması olan 1402'liklerle kıyaslayan Işıklı görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

142'liklerden farklı olarak, 147'liklerin hepsine emekli aylığı bağlandı; bir süre maaşlarını almaya devam ettiler; ayrıca kabul edenlere onurlarıyla mütenasip başka görevler verildi. Örneğin Fadıl Hakkı Sur Hoca, Strasburg'da Avrupa Konseyi nezdinde Türkiye'yi temsille görevlendirildi. Esasen kısa bir süre sonra Gürsel Paşa hata yaptıklarını açıkladı ve çok geçmeden 147'likler görevlerine dönebildiler (Işıklı, 2006, s. 36).

Benzer görüşleri paylaşan Taner Timur da yükseköğretim kurumlarının 1960'tan sonra en itibarlı dönemlerini yaşadıklarını vurgulayarak 147'ler olayının bu gerçeği değiştirmediklerini belirtmiştir (Timur, 2000, s. 234). Ancak bu yaklaşımın bazı şüpheleri gideremediğinden hareketle, bu olay karşısında bir entelektüel dayanışmasının neden ortaya çıkmadığı sorumuzu yönelttiğimiz Taner Timur şu değerlendirmeyi yapmıştır:

⁵ Olaylarla ilgili Emniyetin hazırladığı raporda; SBF'li hocaların öğrencileri; "Bugün talebe dersi dinleyemez. İstanbul hadisesi hepimizi üzdü. Birbirimizi görmemiş olalım ve derslere de girmeyelim" sözleriyle yönlendirdiklerine yer verilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki bu sözler hiçbir şekilde doğrulanamamıştır. BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-70.

(...) Bu sırada Fakültede Anayasa Komisyonu'nun çalışmaları da devam ediyordu. MBK da artık bu çalışmalara olumlu bakmaya başlamıştı, hatta yeni kurulan Hükümetten bazı bakanlar ve MBK üyeleri de toplantılara katılıyorlardı. Bunlardan Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç ve Albay Ekrem Acuner'i hatırlıyorum. Ne var ki bu arada MBK üyeleri de aralarında ikiye bölünmüş ve o sırada egemen olan grup çok gürültü koparacak bazı "reformlar" yapmaya başlamışlardı Üniversiteden sorgusuz sualsiz 147 öğretim üyesinin atılması bunların en talihsizi oldu; zaten bundan sonra da MBK'nın "reform" şevki kırıldı. Bu meslektaşlarımızın mesleğine neden son verildiğini anlamaya imkân yoktu; bu nedenle ilk Anayasa Komisyonu toplantısına gelen, adını şu anda hatırlamadığım bir yarbayın etrafını hemen kuşattık. O da rahatsızdı ve suçlayıcı sorularımız karşısında sonunda öfkelenildi: Bakın, dedi, biz bu hocaları tanımıyoruz; bunları bize sizin meslektaşlarınız tanıttı; listeler hazırladı, bize verdiler; biz de bu listeleri birbiriyle karşılaştırdık, tartıştık ve sonunda da kararımızı verdik. Anlaşılan adi akademik çekişme ve kıskançlıklar muhbirliğe dönüşmüş ve saf MBK üyeleri tarafından 'reform' adı altında ilan edilmişti (Timur, 27 Mayıs ve Mülkiye, 2016).

Ordunun yönetime el koymasından sonra üniversite hocaları yeni bir anayasa yazılması, Devlet Planlama Teşkilatının kuruluş esasının belirlenmesi ve diğer işler için görevlendirilmişlerdir (Weiker, 1962, s. 284). Nermin Abadan Unat'ın da vurguladığı gibi, SBF en önemli rolünü 1961 Anayasasının hazırlanmasında oynamıştır (Unat N. A., New York Üniversitesi- Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Teknik Yardım Antlaşması, 2016). Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü bünyesinde yapılan anayasa çalışmalarına Tahsin Bekir Balta, Yavuz Abadan, Süheyy Derbil, Kemal Galip Balkar, Arif T. Payaslıoğlu, Cemal Mihçioğlu, İbrahim Yasa, Bülent Daver, Şeref Gözübüyük, Necat Erder, Türkkaya Ataöv, Cemal Aygen, Taner Timur ve Özer Ozankaya gibi isimler katılmıştır. SBF'li hocalardan oluşan komisyonun çalışmaları sonucunda beş bölümden oluşan anayasa tasarısı tamamlanarak 15 Kasım 1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi'ne sunulmuştur (Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü'nün Gerekçeli Anayasa Tasarısı ve Seçim Sistemi Hakkındaki Görüşü, 1960; Giritli, 1962; Unat N. A., 1962).

Askeri müdahalenin ardından, yeni siyasi partilerin kurulduğu ve seçimlerin yenilendiği bu yeni dönemde köklü yapısal reformlara girişilmiştir. Bu süreçte Siyasal Bilgiler Fakültesinin tecrübelerinden sık sık yararlanma yoluna gidilmiştir. 12 Mart 1963 tarihinde Dış İşleri Bakanlığı tarafından SBF Dekanlığına yazılan bir yazıda; "Kanun Yoluyla Dünya Sulhünü Koruma Konferansı"na gönderilmek üzere Fakülteden iki hukukçunun seçilerek Türkiye'yi temsilen Atina'ya gönderilmesi istenmiştir (AUSBFDA, 3645). Aynı tarihlerde 275 sayılı Toplu İş sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 36. maddesi gereğince kurulacak Yüksek Hakem Kurulu'nun esas ve yedek üyelerinin seçimi için SBF'li hocaların Hukuk Fakültesinde 30 Eylül 1963 tarihinde hazır bulunmaları istenmiştir (AUSBFDA,41-41/1040).

Türkiye'de iktidarın denetlenmesi için kurulan ilk mekanizmalardan biri olan Anayasa Mahkemesi konusunda da Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir araştırma yapılması istenmiştir. İdari İlimler Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta, Anayasa Mahkemesi konusunda, belli başlı sistemler hakkında yazılmış eserlerin ve tipik kararların tercümesini ihtiva etmek üzere hemen bir kitap yayınlanmasının uygun olacağını belirtmiştir (AUSBFDA, 500/11-60). İdari İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun almış olduğu kararda; "Anayasa Mahkemesi hakkında mukayeseli bir etüdüün yayınlanmasının, memleketimizde tamamiyle yeni olan bu müessese hakkında ilgililere ilmi bir kaynak sağama bakımından zaruri olduğu kanaatinde bulunan kurulumuz..." ifadelerinden de anlaşıldığı gibi siyasi karar alıcıların yararlanacakları bir eserin Türkçeye kazandırılması istenmiştir. Alınan karar gereğince, Max Planck Enstitüsünün 1961 yılının Temmuz ayında tertiplediği milletlerarası kolokyumun yayınlanmak üzere bulunan raporların gerekli olan kısımları tercüme edilecek, yeni Anayasa Mahkemesi konusunun ve ilgili anayasa hâkimlerinin aydınlatıcı bir incelemesi yapılarak yayınlanacaktır (AUSBFDA, 500/11-60). Öte yandan İç İşleri Bakanlığı tarafından 26 Nisan 1962 tarihinde Siyasal Bilgiler Fakültesine gönderilen bir resmi yazıda; Siyasi Partilerin uyacakları Esasları Düzenleyecek Kanun Tasarısı hakkında SBF'nin görüş, düşünce ve mütalaası istenmiştir (AUSBFDA, 44789/329). Bunun üzerine Dekan Bedri Gürsoy, Tahsin Bekir Balta, Yavuz Abadan, Bahri Savcı, Turan Güneş, Şeref Gözübüyük, Şerif Mardin ve Taner Timur gibi isimlere bu isteği tebliğ ederek çalışmalara başlanması talimatını vermiştir (AUSBFDA, 44789/379).

27 Mayıs askeri müdahalesinden sonra oluşturulan hükümette görev alanlar arasında Mülkiyeli profesörlerden bazı isimler de yer almıştır. Uzman oldukları konularda bakanlık görevi verilenlerden Prof. Dr. Fehmi Yavuz Milli Eğitim, Prof. Dr. Cahit Talas Sosyal Güvenlik ve Prof. Dr. Reşat Aktan ise Tarım Bakanlığına getirilmişlerdir (Beşikçi, 2009, s. 132).

SONUÇ

Tanzimat döneminin idari reformlarını hayata geçirecek nitelikli devlet adamlarının yetiştirilmesi gibi pratik bir amaca hizmet sunmak amacıyla tesis edilen Mekteb-i Mülkiye'yi çağdaşı olan diğer eğitim

kurumlarından ayıran en önemli özelliği, kuruluşunu takip eden her dönemde siyasal hayatın ve bürokrasinin merkezinde işgal ettiği vazgeçilmez konumudur. II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet dönemlerinde bu konumunu tahkim ederek varlığını koruyan Mekteb-i Mülkiye, I. Dünya Savaşı ve Mütareke dönemlerinde görece bir durgunluk dönemine girmesine rağmen İmparatorluğun modernleşme çağına damgasını vuran bir eğitim kurumu olarak Cumhuriyet Türkiye'sine intikal etmiştir. İktisat, maliye, diplomasi ve siyasi tarih disiplinlerinin Türkiye'de kökleşmesini sağlayan bir bilim merkezi olma özelliğini elinde bulunduran Mülkiye Mektebi, aynı zamanda sözü edilen alanlardaki uzmanların neşet ettikleri bir eğitim kurumudur. Esasen, II. Abdülhamid döneminden itibaren siyaset ile iç içe bir görünüm sergileyen Mülkiye Mektebi'nin bu durumu, siyasetin içtimai hayatın vazgeçilmez bir bileşeni haline geldiği ilerleyen dönemlerde daha da belirginleşmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra, devlet adamlarının yürürlüğe sokmak istedikleri idari reformlar konusunda önemli çalışmalara sahne olan Mülkiye Mektebi, bu özelliğinin yanında önemli siyasetçilerin yetiştiği bir eğitim kurumu olmasıyla da dikkatleri üzerine çekmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren siyasal meselelere duyarlı olan Mülkiye Mektebi hassas meseleler karşısında milli bir duruş sergileyen öğrencilere ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle, yakın dönem siyasi tarihin önemli olaylarında Mülkiye Mektebi'nin öğrenci ve hocaları mutlak surette bir tavır geliştirmişlerdir. Uzun bir tarihsel geçmişe ve köklü kurumsal kimliğe sahip olan Mülkiye Mektebi'nin başta mezunları olmak üzere geniş bir kitle üzerinde yönlendirici bir etki yaratabilmesi siyasal iktidarların bilincinde oldukları bir olgudur. Türkiye'de öğrenci olaylarının tarihi üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, bu okulun mensuplarının siyasal tavır geliştirme konusunda oldukça istihlal bir görünüm sergilemeleri bu yargıyı güçlendirmektedir. Nitekim çalışmada da ele alındığı kadarıyla Demokrat Parti'nin son dönemlerinde derin bir bunalıma sürüklenen siyasal hayatın çalkantılı gidişatına bigâne kalamayan Mülkiyeliler, Demokrat Parti iktidarını sonlandıracak olan askeri darbeye giden süreçte ön planda olmuştur. Önce İstanbul'da başlayan 27 Nisan öğrenci olayları ve sonrasında 555 K parolasıyla hareket eden öğrenciler arasında Mülkiye Mektebi başta gelmekteydi. Ortaya koydukları siyasal tavır ile Türkiye'de iktidar değişiminde önemli bir rol oynayan Mülkiye, aynı zamanda geçiş döneminde de Türkiye'deki siyasal hayatın yeniden dizayn edilmesinde öncü rolünü sürdürmüştür. 1961 Anayasası'nın hazırlık aşamasındaki çalışmalara katılan Mülkiyeli akademisyenler, Milli Birlik Komitesi'ne sundukları anayasa taslağı ile Türkiye'nin normalleşmesine giden sürece katkı sunmuşlardır. Bunun içindir ki Osmanlı geçmişinden bu yana, kazanmış olduğu entelektüel irtifa, bilimsel birikim ve siyasal toplumsallaşma kabiliyetiyle Mekteb-i Mülkiye, en temkinli ifadeyle modern Türkiye'nin önemli bir tanığı ve lokomotifidir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kayıtları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-15.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-70.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-15.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-29.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-4.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-11.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-29.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-30;

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-1;

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-44.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-22.

BCA, Fon No: 10.09.124.389.1-29.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlık Arşivi

Profesörler Kurulu Tutanakları

AÜSBFDA, 227

AÜSBFDA, 3645

AÜSBFDA,41-41/1040

AÜSBFDA 500/11-60.

AÜSBFDA, 500/11-60

AÜSBFDA, 44789/329

AÜSBFDA, 44789/379

II. Süreli Yayınlar

Son Posta

Zafer

Havadis

III. Telif Eserler

- (1960). *Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari İlimler Enstitüsü'nün Gerekçeli Anayasa Tasarısı ve Seçim Sistemi Hakkındaki Görüşü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Ahmad, F., & Ahmad, B. T. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Akgün, S. K. (2009). *27 Mayıs Bir İhtilal Bir Devrim Bir Anayasa*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phonix Yayınevi.
- Alkan, T. (2009, Aralık 5). 150 Yıllık Bir Çınar. *Radikal*.
- Arslan, A. (2002). Çok Partili Döneme Geçişten 27 Mayıs'a Türkiye'de Siyaset ve Üniversite. *Yakın Dönem Tüürkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 41-83.
- Aydemir, Ş. S. (1999). *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydemir, Ş. S. (2014). *Menderes'in Dramı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baskıcı, M. (2009). Mekteb-i Mülkiyeden Siyasal Bilgiler Fakültesine 150 Yıllık Kronolojisi. *Mülkiye Dergisi*, 33(265).
- Başar, A. H. (2007). *Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları "Yine Hayal Âleminde Uçuyorum*. (M. Koraltürk, Dü.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Berkes, N. (2011). *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Beşikçi, İ. (2009). Mülkiye, Mülkiyelilik Üzerine Anılar, Düşünceler. *Mülkiye Dergisi*, 38(265), 127-176.
- Bulut, S. (2009). Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu. *Gazi Akademik Bakış*, 2(4), 125-145.
- Burçak, R. S. (1998). *On Yıllık Anıları*. Ankara: Nuru Matbaacılık.
- Demirel, T. (2012). *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Doğan Ş. M. (2003). *Mülkiye Anıları*, Ankara: Birlik Matbaası.
- Eroğul, C. (2003). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Eroğul, C. (2013). *Çok Partili Düzenin Kuruluşu, 1946-1971*. I. C. Schink, & A. Tonak içinde, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Belge Yayınları, 173-243.
- Ertan, T. F. (1995). Osmanlı Devleti'nde Anayasalı Rejime Geçiş (1876 Kanun-ı Esasi'si. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 134-156.
- Gevgili, A. (1987). *Yükseliş ve Düşüş*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Giritli, İ. (1962). Some Aspects of the New Turkish Constitution. *Middle Eastern Studies*, 16(1), 1-17.
- Harris, G. (1970). The Causes of the 1960 Revolution in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 24(4), 438-454.
- Hyman, H. H., Payashoğlu, A., & Frey, F. (1958). The Values of Turkish College Youth. *The Public Opinion Quarterly*, 22(3), 275-291.
- Işık, A. (2006). *Gün Doğmadan*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Kayalı, K. (2012). *Ordu ve Siyaset, 27 Mayıs 12 Mart*. İletişim Yayınevi: İstanbul.
- Koçak C. (2013). *Türk-Alman İlişkileri (1923-1939) İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Siyasal, Kültürel, Askeri ve Ekonomik İlişkiler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Öymen, A. (2013). *Ve İhtilal*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Reyhan, C. (1996). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Bıraktığı Siyasal Kültür Mirası. *Toplum ve Bilim*(9), 80-94.
- Roos, L. L., Noralou P. Roos, & Garry R. Field. (1968). Students and Politics in Turkey. *Deadlus*, 97(1), 184-203.
- Roucek, J. S. (1967). The Political Role of Students in Underdeveloped Countries. *Comparative Education*, 3(2), 115-121.
- Szyliowicz, J. S. (1970). Students and Politics in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 6(2), 150-162.
- Szyliowicz, J. S. (1972). *A Political Analysis of Student Activism: The Turkish Case*. London: Saga Publications.
- Şahinkaya, S. (2010). 29 Nisan 1960'da Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Adım Adım 27 Mayıs. *Mülkiye Dergisi*, 34(267), 97-121.
- Timur, T. (2000). *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Timur, T. (2016, Kasım 20). *27 Mayıs ve Mülkiye*. (R. Babaoğlu, Röportaj Yapan)
- Unat, K. (2012). Atatürk Sonrası Türkiye. T. F. Ertan içinde, *Başlangıçından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 278). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Unat, N. A. (1962). 1960 SBF Anayasa Seminerlerinde Beliren Esas Düşünceler. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 251-280.
- Unat, N. A. (1963). Values and Political Behavior of Turkish Youth. *Turkish Yearbook of International Relations*, 81-102.
- Unat, N. A. (2016, Kasım 5). New York Üniversitesi- Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Teknik Yardım Antlaşması. (R. Babaoğlu, Röportaj Yapan)
- Uyar, H. (2012). *Türk Siyasal Hayatında Cepheleşmelere Bir Örnek: Vatan Cephesi*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Weiker, W. (1962). Academic Freedom and Problems of Higher Education in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 16(3), 279-294.
- Weiker, W. (1968). *The Turkish Revolution 1960-61, Aspects of Military Politics*. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Yalman, A. E. (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz C.4 (1945-1971)*. İstanbul: Rey Yayınları.
- Yavuz, F. (tarih yok). *Anılarım*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı .